

Dreptul Uniunii Europene

Noiembrie 2011

Jurisprudență	1
Legislație	6

Noiembrie 2011

Jurisprudență

Dreptul Uniunii Europene

În data de 24 noiembrie 2011 Curtea de Justiție a Uniunii Europene („Curtea”) s-a pronunțat cu titlu preliminar în cauza C-70/2010. Premisa întrebării preliminare adresate Curții a fost un litigiu pe rolul Cour d’appel de Bruxelles între Société belge des auteurs, compositeurs et éditeurs SCRL (SABAM) („SABAM”) - societate de gestiune care reprezintă autorii, compozitorii și editorii de opere muzicale pe de o parte și Scarlet Extended SA („Scarlet”) - furnizor de acces la internet („FAI”) care asigură clienților săi accesul la internet, fără a oferi alte servicii precum cel de FTP sau de schimb de fișiere pe de altă parte.

În anul 2004 SABAM a chemat în judecată Scarlet întrucât a constatat că utilizatorii de internet folosesc serviciile Scarlet pentru a descărca pe internet, fără autorizație și fără plata unor drepturi, opere cuprinse în catalogul său prin intermediul rețelelor „peer-to-peer”. Pe cale de consecință, prin cererea de chemare în judecată, SABAM a solicitat ca Scarlet să fie obligată să pună capăt acestor încălcări, făcând imposibilă sau blocând orice formă de transmitere sau de primire de către clienții săi a unor fișiere care conțin o operă muzicală, fără autorizarea titularilor de drepturi, prin intermediul programelor informatice „peer-to-peer”. Instanța din Bruxelles a obligat Scarlet să pună capăt încălcărilor dreptului de autor în condițiile menționate anterior.

Scarlet a declarat apel împotriva acestei hotărâri la instanța de trimitere susținând printre altele că: (i) somația respectivă nu este conformă cu art. 15 din Directiva 2000/31 care interzice autorităților naționale să adopte măsuri care ar obliga un FAI să efectueze o supraveghere generală a informațiilor pe care le transmite prin rețeaua sa din moment ce orice dispozitiv de blocare sau de filtrare a traficului „peer-to-peer” presupune cu necesitate o supraveghere generalizată a tuturor comunicațiilor transmise prin această rețea, (ii) instituirea unui sistem de filtrare aduce atingere dispozițiilor dreptului Uniunii Europene („UE”) privind protecția datelor cu caracter personal și a secretului comunicațiilor întrucât o astfel de filtrare implică o prelucrare a adreselor IP, acestea din urmă fiind date personale.

În aceste condiții, instanța de trimitere a adresat Curții câteva întrebări preliminare care au vizat în esență stabilirea conformității cu dreptul UE a unei somații prin care se impune în sarcina unui FAI obligația de a institui un sistem de filtrare: (i) a tuturor comunicațiilor electronice care circulă prin intermediul serviciilor sale, în special prin utilizarea programelor informatice „peer-to-peer”, (ii) aplicabil fără deosebire, întregii clientele, (iii) cu titlu preventiv, (iv) pe

cheltuiala exclusivă a acestui FAI, (v) pentru o perioadă nelimitată, (vi) apt să identifice în cadrul rețelei acestui furnizor circulația de fișiere electronice care conțin o operă muzicală, cinematografică sau audiovizuală cu privire la care solicitantul pretinde că deține drepturi de proprietate intelectuală, în vederea blocării transferului de fișiere al căror schimb încalcă dreptul de autor („sistemul de filtrare în litigiu”).

Urmare a întrebărilor preliminare, Curtea a analizat conformitatea acestui sistem de filtrare din două puncte de vedere: (i) interpretarea coroborată a Directivei 2000/31/CE privind anumite aspecte juridice ale serviciilor societății informaționale, în special ale comerțului electronic pe piața internă, Directivei 2001/29/CE privind armonizarea anumitor aspecte ale dreptului de autor și drepturilor conexe în societatea informațională, Directivei 2004/48/CE privind respectarea drepturilor de proprietate intelectuală, Directivei 95/46/CE privind protecția persoanelor fizice în ceea ce privește prelucrarea datelor cu caracter personal și libera circulație a acestor date și a Directivei 2002/58/CE privind prelucrarea datelor personale și protejarea confidențialității în sectorul comunicațiilor publice, și (ii) cerințele care rezultă din protecția unor drepturi fundamentale precum libertatea de a desfășura o activitate comercială, dreptul la protecția datelor cu caracter personal și libertatea de informare.

În ceea ce privește primul aspect, Curtea avut în vedere în principal prevederile art. 8 alin. (3) din Directiva 2001/29 și art. 11 teza trei din Directiva 2004/48, potrivit cărora titularii unor drepturi de proprietate intelectuală pot solicita ca un ordin judecătoresc să fie pronunțat împotriva unor intermediari, precum FAI, ale căror servicii sunt folosite de terți pentru a aduce atingere drepturilor lor.

Din jurisprudența Curții rezultă că modalitățile acestor ordine judecătorești, condițiile care se cer a fi îndeplinite precum și procedurile de urmat rămân sub incidența dreptului național. Totuși, în reglementarea acestor aspecte, normele naționale vor trebui să se încadreze în limitele stabilite de Directivele 2001/29 și 2004/48 precum și de izvoarele de drept la care acestea fac trimitere (e.g. Directiva 2003/31). În consecință, deși aspectele respective rămân sub incidența normelor de drept intern, acestea nu vor putea impune unui FAI să efectueze o supraveghere generală a informațiilor pe care le transmite prin rețeaua sa.

Mai mult decât atât, o astfel de supraveghere generală precum cea efectuată prin sistemul de filtrare în litigiu ar fi incompatibilă cu art. 3 din Directiva 2004/48, care arată că măsurile vizate prin această directivă trebuie să fie echitabile proporționale și nu trebuie să fie excesiv de costisitoare.

În concluzie, legat de acest prim aspect, Curtea a statuat că somația în discuție impune FAI o supraveghere generală incompatibilă cu prevederile art. 15 alin. (1) din Directiva 2000/31, întrucât instituirea acestui sistem de filtrare ar presupune ca FAI: (i) să identifice, în primul rând, în cadrul tuturor comunicațiilor electronice ale tuturor clienților săi, fișierele care fac obiectul traficului „peer-to-peer”, (ii) să identifice, în al doilea rând, în cadrul acestui trafic, fișierele care conțin opere privind la care titularii unor drepturi de proprietate intelectuală pretind că dețin drepturi, (iii) să determine, în al treilea rând, care dintre aceste fișiere au făcut obiectul unui schimb ilicit și (iv) să blocheze, în al patrulea rând, schimbul de fișiere pe care le-a calificat drept ilicite.

În ceea ce privește cel de-al doilea aspect, Curtea a stabilit că în exercitarea protecției dreptului de proprietate intelectuală, autoritățile și instanțele naționale trebuie să asigure un just echilibru în raport cu protecția altor drepturi fundamentale cum ar fi libertatea de a desfășura o activitate comercială, dreptul la protecția datelor cu caracter personal sau libertatea de informare.

În concret, sub acest aspect Curtea a analizat conformitatea impunerii în sarcina unui FAI a unui sistem de filtrare precum cel în litigiu în raport cu fiecare dintre cele trei drepturi fundamentale menționate anterior.

În primul rând, legat de libertatea de a desfășura o activitate comercială, Curtea a stabilit că obligarea unui FAI de a institui un sistem de filtrare precum cel în litigiu, ar determina o atingere gravă a acestei libertăți, deoarece ar obliga respectivul FAI să instituie un sistem informatic complex, costisitor, permanent și pe cheltuieli exclusivă, ceea ce ar fi contrar și condițiilor prevăzute la art. 3 alin. (1) din Directiva 2004/48 care impune ca măsurile pentru a asigura respectarea drepturilor de proprietate intelectuală să nu fie complicate în mod inutil sau costisitoare.

În al doilea rând, Curtea a decis că somația de a institui sistemul de filtrare în litigiu ar aduce atingere și dreptului la protecția datelor cu caracter personal întrucât ar implica o analiză sistematică a tuturor conținuturilor, precum și colectarea și identificarea adreselor IP ale utilizatorilor care se află la originea transmiterii de conținuturi ilicite în cadrul rețelei, aceste adrese reprezentând date cu caracter personal, deoarece permit identificarea precisă a utilizatorilor respectivi.

Nu în ultimul rând, Curtea a apreciat ca somația privind obligarea unui FAI de a institui sistemul de filtrare în litigiu riscă să aducă atingere libertății de informare întrucât ar fi posibil ca acest sistem să nu facă în mod suficient distincția între un

conținut ilicit și un conținut licit, astfel că utilizarea lui ar putea avea drept consecință blocarea comunicațiilor cu conținut licit.

Având în vedere cele de mai sus, Curtea a constatat că Directivele 2000/31, 2001/29, 2004/48, 95/46 și 2002/58 coroborate și interpretate în raport cu cerințele care rezultă din protecția drepturilor fundamentale menționate anterior trebuie interpretate în sensul că se opun unei somații adresate unui FAI de a institui sistemul de filtrare în litigiu.

Curtea s-a pronunțat pe 15 noiembrie 2011 în cauza C-283/10 asupra întrebărilor preliminare adresate de către Înalta Curte de Casație și Justiție în cadrul litigiului dintre Circul Globus București („**Circul Globus**”) și Uniunea Compozitorilor și Muzicologilor din România – Asociația pentru Drepturi de Autor („**UCMR-ADA**”), în ceea ce privește interpretarea noțiunii de „*comunicare publică a unei opere*” din Directiva 2001/29/CE privind armonizarea anumitor aspecte ale dreptului de autor și drepturilor conexe în societatea informațională („**Directiva dreptului de autor**”).

Conform dreptului național, respectiv a Legii nr. 8/1996 privind dreptul de autor și drepturile conexe („**Legea dreptului de autor**”), titularii drepturilor de autor î și pot exercita aceste drepturi în mod individual sau, pe bază de mandat, prin organismele de gestiune colectivă. Gestiunea colectivă este obligatorie în situația exercitării dreptului de comunicare publică a operelor muzicale, UCMR-ADA fiind organismul de gestiune colectivă a drepturilor de autor în acest domeniu.

În perioada 2004-2007, Circul Globus, în calitate de organizator de spectacole de circ și de cabaret, a comunicat public în scop lucrativ opere muzicale fără a deține autorizație de licență din partea UCMR-ADA și fără a achita acesteia remunerațiile corespunzătoare drepturilor patrimoniale de autor. Totuși, Circul Globus a încheiat contracte de cesiune a drepturilor patrimoniale de autor cu compozitorii operelor muzicale utilizate în spectacolele pe care le-a organizat, achitând în acest sens autorilor sumele de bani convenite. Instanțele competente în fond și apel au obligat Circul Globus la plata sumelor datorate pentru comunicarea publică a operelor muzicale în perioada respectivă și a penalităților aferente către UCMR-ADA, considerând că gestiunea colectivă este obligatorie.

În recurs, Circul Globus a invocat, printre altele, transpunerea incorectă în dreptul intern a Directivei dreptului de autor, susținând că, de și, în considerentele acesteia dreptul de comunicare publică este definit în sens larg, ca acoperind orice comunicare către public care nu este prezent în locul de proveniență a comunicării, Legea dreptului de autor nu ar fi fost modificată și ar continua s

instituie o gestiune colectivă obligatorie a dreptului de comunicare publică a operelor muzicale, fără nicio distincție între comunicarea directă și cea indirectă. Drept urmare, s-ar aduce o limitare suplimentară exercițiului dreptului de comunicare publică față de cele prevăzute de Directiva dreptului de autor. Astfel, între autorii operelor muzicale și organizatorii de spectacole s-ar interpune organismul de gestiune colectivă și s-ar institui, pentru autor, plata unui comision impus de organismul de gestiune colectivă, iar pentru utilizator, o plată dublă, deoarece, de și ar cumpăra drepturile patrimoniale de la autori, ar fi obligat să le mai plătească o dată prin intermediul organismului de gestiune colectivă. În fața acestor afirmații, UCMR-ADA a arătat că nu există nicio neconcordanță între dreptul intern și Directiva dreptului de autor, deoarece în câmpul de aplicare al acesteia intră doar actele de comunicare publică a operelor muzicale specifice societății informaționale. În ceea ce privește dreptul de comunicare directă către public, care face obiectul speței, considerentele Directivei dreptului de autor ar lăsa statelor membre libertatea de a reglementa această problemă cum consideră de cuviință, legiuitorul român optând pentru gestiunea colectivă obligatorie.

În aceste condiții, Înalta Curte de Casație și Justiție a adresat Curții trei întrebări preliminare, plecând, în esență, de la interpretarea definiției noțiunii de „comunicare publică” utilizată în cadrul Directivei dreptului de autor, respectiv dacă aceasta din urmă include doar comunicarea către publicul care nu este prezent în locul de proveniență a comunicării sau deopotrivă și orice comunicare a unei opere realizată direct, făcută într-un loc deschis publicului, prin orice modalitate publică de execuție ori de prezentare directă a operei. În răspunsul său, Curtea pornește de la constatarea că Directiva nu definește expres termenul de „comunicare publică”. În această situație, pentru interpretarea acestei noțiuni de drept al Uniunii Europene, este necesar să se țină seama nu numai de modul de redactare a dispoziției respective, ci și de contextul în care se înscrie și de obiectivele urmărite de reglementarea din care face parte.

Mai întâi, în ceea ce privește contextul, unul din considerentele Directivei dreptului de autor prevede că dreptul de comunicare publică „trebuie înțeles în sens larg, ca acoperind orice comunicare către un public care nu este prezent în locul de proveniență a comunicării”. Acest aspect a fost clarificat și de jurisprudența recentă a Curții, în care s-a statuat faptul că termenul de comunicare publică în sensul Directivei dreptului de autor nu se referă la „reprezentări sau executări directe”, noțiune care face trimitere la „reprezentare și executare publică” prevăzută în Convenția de la Berna pentru protecția operelor literare și artistice din 1971, ce înglobează interpretarea operelor în fața

publicului care se află în contact fizic și direct cu actorul sau executantul operelor. Or, într-o situație precum cea din speță, în care operele muzicale comunicate către public în cadrul unor spectacole de circ și de cabaret sunt executate în direct, un asemenea element de contact fizic și direct există, astfel încât publicul este prezent în locul de proveniență a comunicării.

În ceea ce privește obiectivul urmărit de Directiva dreptului de autor, Curtea subliniază că aceasta vizează crearea unui cadru juridic general și flexibil la nivel Uniunii Europene, care să sprijine dezvoltarea societății informaționale și adaptarea și completarea normelor actuale în materia dreptului de autor și a drepturilor conexe pentru a ține seama de faptul că dezvoltarea tehnologică a făcut să apară noi forme de exploatare a operelor protejate.

Rezultă de aici că armonizarea urmărită de Directiva dreptului de autor nu vizează formele „tradiționale” de comunicare publică, precum reprezentarea sau executarea directă a unei opere. Acest lucru este confirmat, de altfel, și de considerentul amintit potrivit căruia dreptul de comunicare publică include doar transmisiile sau retransmisiile unei opere către public, prin cablu sau fără cablu, inclusiv radiodifuziunea. Ca atare, acest drept nu include acte care nu implică o „transmisie” sau o „retransmisie” a unei opere, precum acte de reprezentare sau de executare directă.

Pentru toate aceste motive, Curtea a constatat că Directiva dreptului de autor trebuie interpretată în sensul că are în vedere doar comunicarea către un public care nu este prezent în locul de proveniență a comunicării, cu excluderea oricărei comunicări a unei opere realizate direct, făcută într-un loc deschis publicului, prin orice modalitate publică de execuție ori de prezentare directă a operei.

Având în vedere concluzia de mai sus, Curtea nu a mai considerat necesar să răspundă la celelalte întrebări preliminare, inclusiv la problema dacă Directiva dreptului de autor permite reglementarea prin lege în statele membre a unei gestiuni colective obligatorii a dreptului de comunicare publică a operelor muzicale, indiferent de modalitatea de comunicare, chiar dacă acest drept este posibil de gestionat individual și chiar este gestionat astfel de către autori, fără a prevedea opțiunea pentru autori de a-și exclude operele de la gestiunea colectivă.

În Jurnalul Oficial al Uniunii Europene L304 din data de 22 noiembrie 2011 a fost publicată Directiva 2011/83/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 2 octombrie 2011 privind drepturile consumatorilor, de modificare a Directivei 93/13/CEE a Consiliului și a Directivei 1999/44/CE a Parlamentului European și a Consiliului și de abrogare a Directivei 85/577/CEE a Consiliului și a Directivei 97/7/CE

Legislație

a Parlamentului European și a Consiliului (Directiva 2011/83”).

Directiva 2011/83 înlocuiește cadrul juridic general anterior existent în Uniunea Europeană cu privire la drepturile consumatorilor în contractele dintre comercianți și consumatori, în special în contractele la distanță și în cele negociate în afara spațiului comercial. Directiva 2011/83 se aplică și în cazul contractelor de furnizare a utilităților (apă, gaz, energie electrică, încălzire centralizată), inclusiv de către furnizorii publici, în măsura în care aceste utilități sunt furnizate pe bază contractuală. Totuși, Directiva 2011/83 nu se aplică (între altele) serviciilor de sănătate și nici contractelor referitoare la servicii financiare.

Directiva 2011/83/UE reglementează detaliat:

- Obligațiile de informare în cazul altor contracte decât contractele negociate în afara spațiilor comerciale și contractele la distanță;
- Obligațiile de informare în cazul contractelor la distanță și a celor negociate în afara spațiilor comerciale;
- Condițiile de formă pentru contractele negociate în afara spațiilor comerciale;
- Condițiile de formă pentru contractele la distanță;
- Dreptul de retragere al consumatorului;
- Alte drepturi, între care termenul maxim de livrare și limitarea comisioanelor pentru folosirea unor mijloace de plată.

Directiva 2011/83 este o directivă de maximă armonizare, astfel că, în afara excepțiilor reglementate expres, statele membre nu pot menține sau introduce în legislația lor internă dispoziții diferite, inclusiv dispoziții mai mult sau mai puțin stricte, pentru a asigura un nivel diferit de protecție a consumatorilor.

Dacă legea aplicabilă contractului este cea a unui stat membru, consumatorii nu vor putea renunța la drepturile care le sunt conferite prin măsurile naționale de transpunere a Directivei 2011/83. Orice clauză contractuală prin care se renunță sau se restrâng în mod direct sau indirect drepturi reglementate de Directiva 2011/83 nu vor fi obligatorii pentru consumator. Termenul de implementare în dreptul național a Directivei 2011/83 este 13 decembrie 2013, prevederile de implementare urmând a fi aplicate de la 13 iunie 2014.

Autori

andreea.lisievici@tuca.ro

ruxandra.frangeti@tuca.ro

cornelia.tabirta@tuca.ro

Detalii contact:

Piața Victoriei
Șoseaua Nicolae Titulescu nr. 4-8
America House, aripa de vest, et. 8
Sector 1
București 011141
România

T (40-21) 204 88 90

F (40-21) 204 88 99

E office@tuca.ro

W www.tuca.ro

Disclaimer

Acest material informativ are numai un caracter orientativ. Scopul său nu este de a oferi consultanță juridică cu caracter definitiv, care se va solicita conform fiecărei probleme legale în parte.

Pentru detalii și clarificări privind oricare dintre subiectele tratate în Buletinul Legislativ, persoanele de contact sunt:

Florentin Țuca, Avocat asociat coordonator (florentin.tuca@tuca.ro)

Cornel Popa, Avocat asociat (cornel.popa@tuca.ro)

Cristian Radu, Avocat colaborator coordonator (cristian.radu@tuca.ro)